

GROTE OF SINT-LAURENSKERK ROTTERDAM

CANTATEDIENST

ZONDAG 21 SEPTEMBER 2025

19:00 UUR

JOSEF GABRIEL RHEINBERGER

CANTUS MISSAE

LIVESTREAM VIA: WWW.LAURENSVOCAAL.NL

Wij gaan staan

Bemoediging Onze hulp in de Naam van de Heer,
Die hemel en aarde gemaakt heeft.

Drempelgebed Heer onze God, vergeef ons al wat wij misdeden,
En laat ons weer in vrede leven, door Christus onze Heer,
Amen.

Lied

Psalm 107

1 Gemeente

Psalm 107

LvdK

b: W. Barnard
m: 1543/Genève 1551

1. Gods goed - heid houdt ons staan - de
zo - lang de we - reld staat!
Houdt dan de lof - zang gaan - de
voor God die le - ven laat.
Al wie, door Hem be - vrijd
uit on - gast - vrij - e stre - ken,
naar huis wordt heen - ge - leid,
zal van zijn lief - de spre - ken.

3 Cantorij

Zij moeten God aanbidden,
rondom zijn altaar staan,
omdat Hij in hun midden
zijn wonder heeft gedaan;
maaltijd en lfenis
meer dan zij durfden dromen;
de last van hun gemis
heeft Hij hun afgenomen.

4 Allen

Laat ons nu voor den Here
zijn goedertierenheid
toezingen en vereren
de God die ons bevrijdt.
Want wie zijn hulp verlangt,
Hem aanroept in gebeden,
verlost Hij uit de angst
en leidt Hij tot den vrede.

Wij gaan zitten

Gebed

Schriftlezing Psalmen 146

1 Halleluja!

Loof de HEER, mijn ziel.
2 De HEER wil ik loven zolang ik leef,
mijn God bezingen zolang ik besta.

3 Vertrouw niet op mensen met macht,
op een sterveling, bij wie geen redding is.
4 Stokt zijn adem, hij keert terug tot de aarde,
op die dag gaat hij met zijn plannen ten onder.

5 Gelukkig wie de God van Jakob tot hulp heeft,
wie zijn hoop vestigt op de HEER, zijn God,
6 die hemel en aarde heeft gemaakt,
de zee en alles wat daar leeft,

Hij die trouw is tot in eeuwigheid,
7 recht doet aan de verdrukten,
brood geeft aan de hongerigen.
De HEER bevrijdt de gevangenen,
8 de HEER opent de ogen van blinden,
de HEER richt de gebogenen op,

de HEER heeft de rechtvaardigen lief,
9 de HEER beschermt de vreemdelingen,
wezen en weduwen steunt Hij,
maar goddelozen richt Hij te gronde.

10 De HEER is koning tot in eeuwigheid,
je God, Sion, van geslacht op geslacht.

Halleluja!

Vertaling: Nieuwe Bijbelvertaling 2021

Overdenking

Inzameling der gaven

De opbrengst van deze rondgang is bestemd voor diaconie en kerkrentmeesters. In de collecte bij de uitgang wordt uw speciale gift gevraagd voor de aan deze Cantatedienst verbonden kosten (zie pagina 9 van deze liturgie voor meer informatie).

Orgelspel

Lied

Lied 150a

1 Gemeente

1 Ge - pre - zen zij God! Gij en - ge - len - koor
dat steeds naar Hem hoort, prijs Hem om zijn Woord!
Gij he-me-len, loof Hem wiens hand al-les schiep,
die al-len daar - bo-ven tot dank-zeg-ging riep.

2 Cantorij

Geprezen zij God! Gij allen op aard,
aanbid Hem die u als kinderen aanvaardt.
Loof Hem die uw Heer is met juichende stem.
Beantwoord zijn liefde: leef altijd voor Hem!

3 Gemeente

Geprezen zij God! Laat alles wat leeft
nu zingen voor Hem die alles ons geeft.
Laat jubelen het orgel, laat harp en trompet
de glorie doen klinken van Hem die ons redt.

4 Allen

Geprezen zij God! Ons lied is gewijd
aan Hem die altijd ons helpt en geleidt.
Om zijn goede schepping, om hemels genot,
zijn gunst en vergeving: geprezen zij God!

Kyrie

Kyrie eleison.
Christe eleison.
Kyrie eleison.

*Heer, ontferm u.
Christus, ontferm u.
Heer, ontferm u.*

Gloria

Gloria in excelsis Deo
et in terra pax hominibus bonae voluntatis.
Laudamus te. Benedicimus te.
Adoramus te. Glorificamus te.
Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam.
Domine Deus, rex caelestis, Deus Pater omnipotens,
Domine Fili unigenite, Jesu Christe,
Domine Deus, Agnus Dei, Filius Patris.
Qui tollis peccata mundi, miserere nobis.
Qui tollis peccata mundi, suscipe deprecationem nostram.
Qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis.
Quoniam tu solus sanctus. Tu solus Dominus.
Tu solus altissimus, Jesu Christe.
Cum Sancto Spiritu, in gloria Dei Patris.
Amen.

*Ere zij God in den hoge
en vrede op aarde aan de mensen van goede wil.
Wij loven U. Wij zegenen U.
Wij aanbidden U. Wij verheerlijken U.
Wij danken U voor uw grote heerlijkheid.
Heer God, hemelse Koning, God almachtige Vader.
Heer, eniggeboren Zoon, Jezus Christus.
Heer God, Lam Gods, Zoon van de Vader.
Gij die wegneemt de zonden der wereld, ontferm U over ons.
Gij die wegneemt de zonden der wereld, ontvang onze smeekbede.
Gij, die zit aan de rechterhand van de Vader, ontferm U over ons.
Want alleen Gij zijt de Heilige. Gij alleen Heer,
Gij alleen de Allerhoogste, Jezus Christus.
Met de Heilige Geest, in de heerlijkheid van God de Vader.
Amen.*

Credo

Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem,
factorem caeli et terrae,
visibilium omnium, et invisibilium.
Et in unum Dominum Jesum Christum,
Filius Dei unigenitum,
et ex Patre natum ante omnia saecula,
Deum de Deo, lumen de lumine,
Deum verum de Deo vero,
genitum non factum, consubstantialem Patri,
per quem omnia facta sunt.

Qui propter nos homines,
et propter nostram salutem descendit de caelis.
Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine,
et homo factus est.
Crucifixus etiam pro nobis
sub Pontio Pilato, passus et sepultus est.
Et resurrexit tertia die,
secundum scripturas.
Et ascendit in caelum:
Sedet ad dexteram Patris.
Et iterum venturus est cum gloria,
iudicare vivos et mortuos:
cuius regni non erit finis.
Et in Spiritum Sanctum Dominum et vivificantem:
qui ex Patre Filioque procedit,
qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur:
qui locutus est per prophetas.
Et in unam sanctam catholicam et apostolicam ecclesiam.
Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum.
Et exspecto resurrectionem mortuorum,
et vitam venturi saeculi. Amen.

*Ik geloof in één God, de almachtige Vader,
Schepper van hemel en aarde,
het zichtbare en onzichtbare.
En in één Heer, Jezus Christus,
eniggeboren Zoon van God,
voor alle tijden geboren uit de Vader.
God uit God, licht uit licht,
waarlijke God uit de waarlijke God.
Geboren, niet geschapen, één in wezen met de Vader,
en door Wie alles geschapen is.
Hij is voor ons, mensen, en omwille van ons heil
uit de hemel neergedaald.
Hij is vlees geworden uit de heilige Geest, uit de Maagd Maria,
en is mens geworden.
Hij werd voor ons gekruisigd,
heeft geleden onder Pontius Pilatus en is begraven.
En verrezen is op de derde dag,
overeenkomstig de Schriften.
En is opgevaren ten hemel,
waar hij zit aan de rechterhand van de Vader.
Hij zal wederkomen in heerlijkheid
om te oordelen de levenden en de doden.
En aan zijn rijk komt geen einde.
Ik geloof in de heilige Geest, die Heer is en het leven geeft;
die voortkomt uit de Vader en de Zoon;
die met de Vader en de Zoon tezamen wordt aanbeden en
verheerlijkt; die gesproken heeft door de profeten.
Ik geloof in de ene, heilige, algemene en apostolische Kerk.
Ik belijd één doop tot vergeving van de zonden.
Ik verwacht de opstanding van de doden
en het leven van het komend rijk. Amen.*

Sanctus Sanctus, sanctus, sanctus
Dominus Deus Sabaoth.
Pleni sunt caeli et terra gloria tua.
Hosanna in excelsis.

*Heilig, heilig, heilig,
de Heer, de God der hemelse machten.
Vol zijn hemel en aarde van uw heerlijkheid.
Hosanna in den hoge.*

Benedictus Benedictus qui venit in nomine Domini.
Hosanna in excelsis.

*Gezegend hij die komt in de naam des Heren.
Hosanna in den hoge.*

Agnus Dei Agnus Dei, qui tollis
peccata mundi, miserere nobis.
Agnus Dei, qui tollis
peccata mundi, dona nobis pacem.

*Lam Gods, dat wegneemt
de zonden der wereld: ontferm U over ons.
Lam Gods, dat wegneemt
de zonden der wereld: geef ons de Vrede.*

Gebed

Stil gebed

Onze Vader

Wij gaan staan

Zending en zegen

aan deze dienst werkten mee

Laurensantorij
Hayo Boerema *orgel*
Wiecher Mandemaker *dirigent*
Ds. Harold Schorren *voorganger*

volgende cantatedienst

zondag 19 oktober 2025, 19:00 uur

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Wo soll ich fliehen hin BWV 5

Frederick Arthur Gore Ouseley (1825-1889)

O Saviour of the world

Anneke Blik *sopraan*

Annette Vermeulen *alt*

Adrian Fernandes *tenor*

Johan Vermeer *bas*

Laurensorkest

Laurensantorij

Hayo Boerema *orgel*

Wiecher Mandemaker *dirigent*

Ds. Joas van der Schoot *voorganger*

volgende muzikale vespers

zondag 28 september 2025, 19:00 uur

Het programma volgt op www.kerkenindelaurens.nl

Hayo Boerema *orgel*

Ds. Joas van der Schoot *voorganger*

volgende evensong

zondag 5 oktober 2025, 19:00 uur

Choral Evensong Ensemble

Hayo Boerema *orgel*

Leenke de Lege *dirigent*

Ds. Hanna Rijken *voorganger*

volgende concerten van Laurens Symfonisch

vrijdag 26 september en zondag 28 september 2025

Bruckners Te Deum met het RPhO

Anton Bruckner (1833-1897)

Te Deum

Symfonie nr. 4

Elza van den Heever *sopraan*

Gerhild Romberger *alt*

Daniel Behle *tenor*

Kostas Smoriginas *bas-bariton*

Rotterdams Philharmonisch Orkest
Laurens Symfonisch
Lahav Shani *dirigent*

De Doelen Rotterdam

Bestel kaarten via www.rotterdamsphilharmonisch.nl

belangrijke mededeling

Laurens Vocaal is voor de organisatie van de cantatediensten afhankelijk van particuliere giften en subsidies van diverse instanties. Wij vragen voor deze cantatedienst uw vrijwillige gift aan de uitgang. Een cantatedienst kost gemiddeld € 11000.

Om uit de kosten te komen is een bijdrage van gemiddeld **€ 40** per bezoeker nodig! Wilt u uw gift voor deze cantatedienst liever overmaken? Dat kan op Iban nummer NL93 ABNA 0640755666, t.n.v. Stichting Laurens Vocaal te Rotterdam.

U kunt nu ook direct geven via Tikkie. Zo werkt het: Open de camera-app van uw mobiel (of gebruik uw Tikkie-app of QR-scanner). Richt uw camera op onderstaande QR-code. De code wordt automatisch gescand.

De Stichting Laurens Vocaal Rotterdam is een culturele ANBI.

Alvast bedankt voor uw royale bijdrage!

Toelichting

Josef Gabriel Rheinberger – Cantus Missae

De Mis in Es, opus 109, ook wel *Cantus Missae* genaamd, neemt een unieke plek in in het oeuvre van Josef Rheinberger. Rheinberger componeerde meerdere missen. Alleen al tijdens zijn studietijd schreef hij er vier. Veel van Rheinbergers missen werden geschreven voor een bezetting van koor en orgel, maar er ontstonden ook een

vierstemmige a-capella mis en twee missen voor koor en orkest. In totaal zijn er maar liefst 18 missen van zijn hand overgeleverd. De mis die we vanavond uitvoeren is daarin uniek dat het de enige achtstemmige mis is voor a-capellakoor.

De jonge Rheinberger ging al op 12-jarige leeftijd naar het conservatorium in München waar hij zich bekwaamde in piano, orgel, harmonie en contrapunt. Hij bleek zoveel talent te hebben dat hij al op 14-jarige leeftijd in meerdere kerken als organist werkzaam was. Als hij 20 jaar is, wordt hij benoemd als docent aan het conservatorium en dat zal hij z'n hele leven blijven, met veel succes.

Als componist is Rheinberger in veel genres actief, maar geleidelijk wordt zijn voorkeur voor het schrijven van kerkmuziek wel duidelijk. In 1877 wordt hij benoemd tot Hofkapellmeister in München, een functie die in 1556 werd bekleed door niemand minder dan Orlando di Lasso en sindsdien in hoog aanzien stond.

In zijn composities voor koor zie je dat Rheinberger zich heel goed bewust was van de lijn waarin hij stond. De polyfonie van Lasso en volgers, de Venetiaanse meerkorigheid, het contrapunt van Bach en tijdgenoten, het krijgt allemaal een plek in zijn werk. Rheinberger voegt aan deze oude technieken wel de nieuwe, modernere harmonie toe. Dit in tegenstelling tot de Cecilia-beweging die in 1867 opgericht werd. Deze beweging nam afstand van de moderniteiten en stond een terugkeer naar de zuivere polyfonie voor. Bruckner omschrijft die beweging op grappige wijze: “zonder kruis, zonder mol, zonder drieklank op de 7^e trap, zonder kwartsextakoord, zonder vier- of vijfklank.” Hier vinden Bruckner en Rheinberger elkaar: ze omarmen de oude technieken, maar maken die dienstbaar aan de taal van de tijd. Ondanks dat Rheinberger zich afzijdig hield van de soms hoogoplopende ruzies tussen beide stromingen werd hij toch vaak mikpunt van kritiek uit de Ceciliabeweging. Hij besluit het hogerop te zoeken en draagt zijn *Cantus Missae* op aan Paus Leo XIII. Als blijkt van waardering ontvangt Rheinberger vervolgens het Ridderschap van de orde van de Heilige Gregorius. Het zal hem goed hebben gedaan!

Hoewel het heel interessant zou zijn om de gehele mis eens nauwkeurig onder de loep te nemen, beperk ik me tot wat verkenningen die de luisteraar handvatten geven bij het beluisteren van dit prachtige stuk.

Het Kyrië begint direct in de Venetiaanse, dubbelkorige stijl. Koor één opent, direct beantwoord door koor 2. Deze aanhef is heel homofoon geschreven, d.w.z. dat de partijen min of meer recht boven elkaar staan en de samenklank klinkt als een harmonisch blok. Al in maat 5 plaatst Rheinberger de twee koren over elkaar heen en wordt het lijnenspel van de individuele stemmen veel belangrijker.

We zien dus direct een combinatie van de meerkorigheid en de polyfonie. Deze twee technieken worden telkens door elkaar heen gebruikt, waardoor de compositie afwisselend en spannend blijft. Wat Rheinbergers stijl onderscheidt van de oude muziek zijn de rijke dynamische schakeringen en de gebruikte harmonieën. Zo zwelt het koor veelvuldig aan in klank om weer net zo snel terug te gaan naar zachte klanken. Spannende harmonieën en slepende dissonanten onderstrepen de tekstuele betekenis.

Ook in het Gloria is er de voortdurende afwisseling tussen grote achtstemmigheid, beurtzang van koren, polyfone passages en homogene klankvelden. Omdat de langere tekst meer verschillende karakters omvat, voelt Rheinberger zich vrij om verder van het tooncentrum af te bewegen. Hij neemt hier duidelijk afstand van het “geen mol of kruis te veel”. De meer smekende tekstfrases zijn dynamisch expressief en er is veel contrastwerking. Luister vooral ook eens goed naar de passage vanaf de tekst “*Domine Deus, Agnus Dei*”. De oproep om naar ons gebed te luisteren, de roep om ontferming is prachtig gezet. Hoe groot is dan het contrast als de opening weer terugkeert op de tekst “*Quoniam tu solus sanctus*”. Onvervalst contrapunt duikt op bij het “*Cum sancto spiritu*”. Het is een grote geestdriftige menigte, jubelend en meeslepend. Het vakmanschap van Rheinberger leidt de extase in goede banen.

De lange tekst van Credo wordt grotendeels op Venetiaanse wijze gezet. De koren wisselen elkaar steeds af en herhalen nauwelijks tekst. Zeer bijzonder is de toonzetting van de menswording door de Heilige Geest uit de maagd Maria. Qua tekst al onbegrijpelijk en in de klanken van Rheinberger een waar mysterie. Zoals Barend Schuurman ooit zei over de Matthäus-Passion: “Het is te mooi om niet waar te zijn!” Opvallend is de rijke schakering tussen zachte en sterke passages en de apotheose aan het einde, waar de volle achtstemmigheid in alle weelderigheid te horen is.

In het begin van het Sanctus ontstaat er kortstondig een ander soort dubbelkoor, vrouwenstemmen tegenover mannenstemmen. Waar hemel en aarde Gods lof zingen herstelt Rheinberger weer de gebruikelijke orde van twee gemengde vierstemmige koren. Het Benedictus krijgt een lieflijk dansend karakter mee, waarna het Osanna weer terugkeert.

Het Agnus Dei is van ongekennde schoonheid. Het hartverscheurende van het idee dat een lam de zonde van de wereld moet dragen is zo treffend gezet. Bijna beginnend als een koraal wordt de muziek allengs steeds slepender. We komen van de ene dissonant in de andere, de oplossing voor de pijn is ver te zoeken en we tuimelen zonder grond onder de voeten van harmonie naar harmonie. Vanuit deze pijn ontstaat het gebed om vrede aan het einde van het Agnus Dei. Op treffende wijze klaart de hemel op, een deel van het koor vormt weldadige milde klankblokken, terwijl andere stemmen afwisselend een doorlopende dalende gang zingen als een vrede die over ons uitstroomt. Iedere keer als ik het hoor, ontroert het me weer diep. Rheinberger stelde zich op het standpunt dat muziek de taal van de tijd moet spreken. Als ik dit *Dona nobis pacem* over me heen laat komen, dan denk ik dat hij niet alleen de taal van zijn tijd sprak, maar ook iets van eeuwigde waarde aanraakte met zijn prachtige noten. Dan voel ik me, midden in een krankzinnige, wrede en onbarmhartige wereld, even opgetild en vredig.

